

A

PESTI

MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM

KATHOLIKÓS JELLEME.

P E S T,

NYOMATOTT NOSEDA GYULÁNÁL.

1868.

A pesti magyar kir. egyetem katiolikus jelleme.

I.

A magyar kath. clerus, történelmünk tanúsága szerint, minden időben párhuzamosan igyekezett a kath. vallás áldásaiban és a civilisatio előnyeiben részesíteni nemzetét. Számptalan alapító-okmány hirdeti, hogy a felvilágosodást és műveltséget a vallásosság és közerkölcsiség legbiztosabb emeltyűjeként tekintette és alkalmazta is.

Mert valamint nép- és elemi iskoláink, közép-tanodáink és akadémiáink, fi- és leánynöveldeink legnagyobb része a kath. clerus gondosságát és bőkezűségét magasztalja: úgy egyetlen főiskolánk a pesti m. k. egyetem is a kath. egyháznak köszöni első eredetét, további kifejlődését és mai virágzását.

Alapítóját a halhatatlan emlékü Pázmány Péter primásban tiszteli. A katholicismus felvirágoztatását és a tudományos mű-

velődés előmozdítását tűzvén ki életének és munkásságának föladatává, e célból évek hosszú során át egy magyar egyetem megalapítására irányozó törekvéseit. „Saepe nobiscum anxie expendent.es — írja alapító levelében — qua ratione et Catholicae Religionem in Hungaria propagare et nobilissimae gentis Hungaricae dignitati consulere possemus; inter caetera adiumenta primum illud occurrebat, ut aliqua Studiorum Universitas erigeretur, in qua et animi bellicosae nationis mansvescerent et idonei tam regendi sacrosanctae, quam Reipublicae administrandae informarentur.“

Ezen tudományos intézet megalapításában, a szükséges pénzeszközök előállításában kizárólag érseki jövedelmeire volt utalva. Mindazáltal észszerű gazdálkodása és gondos takarékosága által lehetővé vált, hogy 1835 május 12-én százezer magyar forintot letegyen. S ezzel a hittani és bölcsészeti karból álló egyetemet Nagyszombatban megalapította. Céljaul a kath. vallás és a haza érdekeinek előmozdítását tűzte ki. „Quae omnia — úgymond — ut a nobis pura et sincera intentione Religionis Catholicae promovendae ac patriae charissimae sublevandae fiunt, ita Deum optimum ex animo precamur, odoretur hoc sacrificium bonae voluntatis, fundationique nostrae nberem bene-

dictionem largiatur, ut magnificum nómén eius laudetur et glorificetur in aeternum. ’)

Az intézet vezetését és tanárokkal való ellátását a Jézus társaságra bízta. ‘Utódjait pedig az esztergomi érsekeket — azon felügyeleti joron kívül, melylyel a főpásztorok egyházi törvények alapján az egyházmegyék területén létező’ főiskolák felett bírnak — felhatalmazta és felhívta, hogy az alapító-okmányában kifejezett szándékainak tiszteletbentartása felett örködjenek.³⁾ Kieszközlé végre a királyi megerősítést, mely által az egyetem

¹⁾ Hasonló szellemben nyilatkozik 1635 sept. 27-én II. Ferdinánd királyhoz intézett levelében: „Ad Catholicae R o l i g i o n i s incrementum ot culturam Ungariae maximé opportunum iudicavi semper, ut Universitas erigeretur scholarum.“ (Fejér Gy. História Akadémiáé Scientiarum. Budáé. 1835. Documenta. N. IV. 17. 1.) Es még világosabban fejti ki szándékát a pápához intézett levelében: „Catholicae R e l i g i o n i s s t r a g e s non aliunde m a g i s in Ungaria fűit, quam quod nulla in toto Regno Ungariae Universitas in hunc usque d i e m f u e r i t, q u a e i d o n e o s r e g e n d i s E c c l e s i i s pastores philosophic!» t h e f l o g i c i s q u e studiis sufficienter info r m a r e t. Quocirca ut et ingenia nationis non obtulerentur et maiori numero idonei Sacerdotes educarentur, Univorsitatem Religiosam Patrum Societatis Jesu in Civ. R. Tyrnaviae erexi.“ Egykorú másolat, kelet nélkül (de bizonyosan 1635-ben kelt.) M. k. kam. lovt. A n.-szombati jozs. collég. iratai között (VIII. fasc.)

²⁾ Az alapító okmány. Fejérnél. N. III. 15. 1.

mindazon jogokat és kiváltságokat nyerte, melyekkel a német birodalom főiskolái bírtak. ³⁾ —

A nagyszombati egyetem tehát alapítóját s ennek szándékát, az alapítványt és a tanárokat tekintve, katolikus jelemmel és feladattal bírt; mintegy egyházi intézet volt. A miért is Pázmány maga „Universitas Religiösa“, ⁴⁾ a király „Archiepiscopalis Universitas“ ⁵⁾-nak nevezi. S az egyetem ezen katb. jellemét, elismerték az utóbbi uralkodók is. így III. Ferdinand király 1656. december 2-án kelt rendeletében az egyetem tanárait és tanulóit kötelezé, hogy amazok midön tanszékeiket elfoglalják, ezek midön; az akadémiai fokozatokat elnyerik, esküvel fogadják: miszerint a B o l d o g s á g o s Szűz szeplőtelen fogantatását hirdető tant vallani és védelmezni fogják. ⁶⁾

Mintegy három évtizeddel az egyetem megalapítása után, P á z m á n y két utódjának hagyományaiból alapítottatott a h a r m a d i k, a j o g t u d o m á n y i k a r

³⁾ A k. megerősítő okmány kelt 1635. oct. 18. F^o jénnél. N VI. 17. 1

⁴⁾ A pápához intézett idézett levélben.

⁵⁾ A megerősítő okmányban.

⁶⁾ A végrendeleti végrehajtók okmánya. Fejeméi. N. VII. 22. 1.

1667-ben. L ó z s y Imre ugyanis egy bécsi házat, — melynek árából 15,000 frt csatoltatott az egyetemi alaphoz — L i p p a y György pedig 15,000 frtot hagyományozott végrendeletileg e célra. A végrendeleti végrehajtók, az esztergomi érsek s káptalan úgy a Jézus társaság elöljáróinak megegyezésével, a jogi kai fel állításáról akkép intézkedtek, hogy a kánoni jog tanszékét rendszerint jezuita atya foglalja el; a hazai és római jog három tanárának kinevezését pedig az e s z t e r g o m i káptalanra s az egyetem igazgatójára bízták ⁷⁾)

II.

A negyedik az orvosi karnak fel állítása, az egyetem áthelyezése Budára és újabb fényes dotációja Mária Terézia dicső királynő nevével van összeköt/e. De a pénzeszközöket nem a királynő, nem is az állam: hanem az e g y h á z v a g y o n a szolgáltatatta,

Ugyanis a mohácsi vész után bekövetkezett török hódítás és belháborúk szomorú korában számos egyházi intézmény elpusztult. Az előbb népes monastorokat, a gazdag apátságokat és prépostságokat elhagyták

⁷⁾ A k. rendelet. Fejérmél. N. VIII, 26. 1.

lakóik. Épületeik pusztulásnak indultak s javaikat részint a király eladományozta vagy elzálogosította világi uraknak, részint önkényesen elfoglalták bírvágyó urak. Miután a béke és rend némileg helyreállott az ország rendéi az 1548 évi VIII-ik, az 1550-ik évi XVII-ik és az 1567 évi XXXI-ik törvénycikkekben ⁸⁾ elrendelték, hogy a világiak által elfoglalt egyházi javak visszaadassanak s az elpusztult egyházi intézmények visszaállíttassanak. De miután papok és szerzetesek hiányában ezen rendelkezések teljes keresztülvitele nem volt lehetséges, gondoskodtak arról, hogy az egyházi javak egykori rendeltetésükkel és az adományozók szándékaival rokon természetű célokra: a katholika vallás érdekeinek előmozdítására, nevezetesen kath. lelkészek segélyezésére s főleg kath. tanintézetek fenntartására fordíttassanak.

E végett az 1548-dik évi XII-ik törvénycikk megállapítja, hogy „hona ‘et proventus Monasteriorum et Claustrorum ac Capitulorum ... ad alendos doctos Parochos et verbi Dei sinceros Praedicatores; quod in populum in vestri, orthodoxa, vera, catholicaque fide et religione conservare; etsi quia desciverunt, in hoc Reg-

⁸⁾ Hasonló szellőmben intézkedik I. Ferdinand 1560. ápril 10-én kelt k. rendeletében. A „Corpus Jurh“-b:tn.

no, ad earn reducere studeant; nec non ad instaurationem et erectionem Scholarum particularium, earundemque Magistrorum, qui docti et probi sint, intertentionem: et denique ad bonae spei ac indolis iuvenum ac adolescentum, ut bonis litteris operam dare possint, promotionem et auxilium, applicentur; quo tali ratione boni et docti viri alantur et nutriantur.

§. 1. Ad haec autem praemissa rite atque ordine exequenda, proventusque praemissos in praemissum usum fideliter convertendos; quilibet Praelatus sub sua Dioecesi curam gerere teneatur, ac ubi opus fuerit Maiestati Regiae de administratione huiusmodi rationem reddat,“

Az 1550-ik évi XIX-ik törvénycikkben pedig a rendek felkérték a királyt az idézett törvénycikk végrehajtására:

„Bignetur etiam Maiestas Sua (quemadmodum superior! anno conclusum erat) boni et proventus Ecclesiarum et Capitulorum, Conventuumque desertoruni ad erectionem Scholarum, doctorumque virorum sustentationem sine diuturniori mora, ubique converti facéré:

§ 1. Et tergiversantes autoritate sua Regia compellere, quo sic viris doctis ita Rogatum conductis, scholisque erectis Divinus cul-

us et Religio pristina passim celestius repullulet: quemadmodum Maiestas Sua benigne se facturam obtulit.“

Hogy ezen elpusztult egyházak javai kizárólag katolikus tanintézetekre s katolikus tanárok fizetésére voltak fordíthatók, kitűnik I. Ferdinand királynak 1560. april 10-én kelt rendeletéből is. „Hoc quoque annuimus — így intézkedik többi között — ut ipsi Domini Praelati ex bonis eiusmodi Ecclesiasticis vacantibus, partem aliquam ad erigendas et intertenendas Scholas et ludos litterarios, in quibusiuventus sub Praeceptore non haeretico aut suspecto, séd Catholico ad profectum Religionis Christianae erudiatu, convertere et applicare possint.*)

Ezen törvények értelmében adományozta II. Rudolf 1586-ban a turóczi prépostságot a Jézus-társaság nagyszombati collegiumának s II. Ferdinand 1631-ben a széplaki apátságot a nagyszombati papnöveldének.

S az ezen törvényekben adott hatalommal élt Mária Terézia királynő, minőn a sz. Ilonáról címzett földvári apátságot 1769-ben az egyetemnek adományozá; oly célból, u.

*) A „Corpus Juris“-ban.

hogy annak jövedelmeiből az orvosi kar költségei fedeztessenek. *)

Midőn pedig a Jézus-társaság eltöröltetett, 1775. február 13-kán kelt okmányában a nagyszombati collegium összes ingó és ingatlan vagyonát: nevezetesen 268,614 forintnyi tőkét, továbbá némely épületeken kívül ab. Szűz turóczi prépost s ágát ésasz. Istvánról címzett bozóki prépostságot fele részben, az egyetemi alaphoz csatolta.***) Végre 1780-ban, midőn az egyetem Nagyszombatból Búdéra áthelyeztetett a b. Szűz pécsváradi és szegszárdi apátságai szintén k. adományozás által birtokába jöttek ***)

III.

Az egyetem ezen birtok viszonyai napjainkig változatlanul fennállanak. *****)

*) 1760. dec. 14. kelt helytartótanácsi intézmény Fejérenél. N. X. 20.1.

**) Wallaszky, Conspectus Reipublicae lit. in Hung. Búd i. 1808. 439. s. kk. 11.

****) A szegszárdi apátságot az egyetem cserében nyerte a turóczi prépostságot — kivétevéen a selyei uradalom, mely az egyetemnél maradt— s a bozóki prépostság fele részéért, melyek a csere következtében a „Generális fundus Studioruin“ birtokaivá váltak.

*****) Újabb kimutatások szerint az egyetem alapvagyonára állampapírokból és magánosoknál levő tőkepenzeken, ideértve az úrbéri kárpótlást, tesz 2.636,558

S így azon alapok, melyeknek jövedelmeiből jelenleg fentartatik, kétféle eredettel és természettel bírnak-

Egy részük Prímásaink magán-alapítványaiából áll. Ily alapítványok pedig a legszabadelvűbb jogtudósok véleménye szerint is az alapítók szándékainak értelmében használandók. Mindenki elismeri, hogy az alapítványok sérthetlensége az emberiség egyik legszentebb érdeke. És valóban az alapítók szándékainak mellőzése, intézkedéseiknek felforgatása: az igazság és jog ellen elkövetett merény, melynek következményei súlyosan nehezednek a társadalomra; megfosztják az előnyöktől, melyekben a jótékonságnak ezen legnemesebb és legüdvösebb gyakorlása részesítheti.

Az egyetemi alapok másik részét az e 1-pusztult egyházi intézmények javai alkotják. Hogy pedig ezen javak csak katolikus tanintézet fentartására használhatók: azoknak természetéből, az egyház általános törvényeiből és a fölebb idézett 1548: XII. s 1550: XIX. törvénycikkekből — mint melyek ezen

forintot o. é. Ezenfelül az egyetem bírja a bozóki, duna-földvári, pécsváradi, selyci, znióvaraljai és triumszlicsi uradalmakat; a budai egyetemi nyomdát, a körraöei papír gyárt s némely kisebb birtokokat, melyeknek évi jövedelme közép számitás szerint tesz 73,972 ftot o. é.

javak mikénti felhasználását szabályozzák — világosan következik.

És mind ezen javak, mind amaz alapítványok, — tehát az összes egyetemi alapok — az 1790°/₁ XXVI-ik törvénycikk védpaizsa alatt állanak. A mely törvény többi között megállapítja, hogy az akkori „status possessorius a c-tualis utrinque pro cynosura e a r a t i o n e a d s u m m a t u r, utfundationes Catholicorum pro Catholicis, Evangelicorum pro Evangelicis convertantur.“ Ezen törvény értelmében, — mely egyszersmind a protestáns felekezetek vallási autonómiájának egyik talpköve—az egyetem alapjai kizárólag katolikus célokra, a katolikusok javára fordítandók.

A z általános jogfogalmak és positiv törvények e szerint ép úgy kitüntetik és biztosítják a m. k. e g y e t e m k a t h. jellemét: mint például a sárospataki és nagy-enyedi collegiumoknak helvét felekezeti, vagy az eperjesi és késmárki lyceumoknak ágostai felekezeti jellemét; mint a mely intézetek a protestáns vallásfelekezetek érdekében alapítottak s protestáns alapítványokból tartanak fenn.*)

*) így a sárospataki collegium alapítója P e r é n y i Péter. Jótévője kivált I. Rákóczy György és Lórántfy Zsuzsanna volt. Ez utóbbi négy tanár fizetésére 100—100 ftot rendelt; az intézetnek nyomdát állított föl; szőlőket ado-

IV.

Az egyetem, mely — mint a mondottakból kiderül — kath. főpap által, a kath. vallás érdekében alapított s kath. alapítványokból tartatik fenn: kath. jellemét belső szervezetében is megőrizte; habár a Jézus társaság eltörlése után elvesztette autonómiáját is mind alapjainak kezelését, mind a tanárok ki-nevezésének jogát és a tanulmányi rendszer meg-állapítását az állami hatalom vette igénybe.

Mária Terézia és II. József közoktatási re-formjai mély nyomokat hagytak ugyan az egye-tem életében s kifejlődésében: de a kormány min-den intézkedései tiszteletben tartot-ták k a t h. j e l l e m é t. Rendszerint katho-

mányozott. Végrendeletében király-helmeci és doboruszkai birtokait fiának magvaszakadta esetére a collegiumnak hagyományozd; addig is örököseit az intézet fentartására kötelezé. 1659. oct 2-án a Sárospatakon gyűlésező helv. felek, zsinat a collegium javára gyűjtést rendezett, mely-nek eredménye 8136 firt volt sat. (K. Szombathely J His-tória Scholae Sároepatakiensis. 1860.) — A n a g y-enyedi ref. collégiumot Bethlen Gábor alapítá 1622-ben Gyulafehérvárott s azt állami va-gyonból dotálta; miután annak a Debreczen városa által fizettetni szokott 2000 f. évi taksát, Nagy-Enyed 200 f. évi taksáját és tizedeit, valamint több Enyed körül fekvő helységet és birtokot adományozd Végren-deletében ugyané collegiumnak 20,000 ft. hagyományozott (Approb. Const. R. Trans. Pl T. X) Apafy Mihály feje-

likusokkal töltettek be a tanszékek, s csak kivételesen nevezettek újabb időkben némely nemkath. kitűnőségek. Az egyetem egyedül kath. hitszónokot birt. Számos kormányzéki rendelet felhívta a tanári testületet a kath. isteni tiszteletben való részvételre s kötelezte az egyetem kath. ifjúságát a vallási kötelességek teljesítésére. És a Helytartótanács ismételve (1809. aug. 11., 1810 nov. 20., 1840. júl. 14. és 1844. sept. 10-én kelt intézményeiben) meghagyta a kánoni jog, a jogi karnál alkalmazott, tanárának, hogy az előadott tan-tételeket évenként az ország P imásának benyújtsa, melyekből meggyőződhetnek, vajjon azok a kath. egyház felfogásával megegyezők-e vagy nem?

És bár 1775-től kezdve napjainkig az egyetem az államhatalom közvetlen hatósága alatt állott; ezáltal ép oly kevésbé vesztette el kath. vallásfelekezeti jellemét, a mint nem

delem 1664-ben áthelyezte Nagy-Enyedre. (Benkő. Transsylvania II. 251. 1) — Az e p e r j e s i ág. felek, lyceum megalapítását a hat felsőmagyarországi sz k. város és Sárosmegye követői határozta el 1655. augusztus 14-én Eperjesen tartott gyűlésükön. Gyűjtések rendezte-
 telek. Az országban 30,000 forint a külföldön 20,000 forint jött össze ezéllra. 1683 körül T ö k ö l y Imre két tályai szőlőt adományozott az intézetnek. (Wallaszky. Conspectus. 231. 1.) Ezen adatokból kitűnik, hogy a m. k. egyetem alapjainak természetéből ha nem világosabban, bizonyára ép oly világosan kitűnik annak kath. jelleme, mint a fevezett intézeteknek protestáns felekezeti jelleme

szűnt meg a kath. egyház Magyarországon katólikus lenni azért, mert napjainkig „publico-ecclesiasticus“ ügyekben a kormánytól függött.

A magyar kath. főpásztorok valóban nem látták veszélyeztetve az egyetem kath. jellemét az állam által gyakorolt közvetlen hatóság által mindekkoráig. Míg a kath. vallás államvallás volt, nem lehetett attól tartani, hogy az állam hatósága és befolyása a katholicismus érdekeire nézve hátrányos lehet.

V.

De változott a helyzet 1848-ban. Míg a XX. t. c. 2. §-a által minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve „különbé g nélkül tökéletes egyenlőség, és viszonyosság állapot itt a tik meg;⁸ a katólika vallás megfosztatott az államvallás kiváltóságos helyzetétől és azon igényektől, melyeket az állam kiváló pártfogására tarthatott. A katólika vallás elvesztette minden előjogait; de viszont megszerezte a vallásfelekezeti autonómia azon mértékét, melyet a protestáns felekezetek egyházi, iskolai és alapítványi ügyeikre nézve bírtak és bírnak.

A kath. vallásfelekezeti jelleggel bíró tanintézetek s alapítványok feletti közvetlen hatóság

a kormányról a kath. vallásfelekezetre szállott át. Magától értetik, hogy a m. k. egyetemre nézve kivételt tenni nem lehet.

Annál különösebb és meglepőbb, hogy az 1848-dik törvényhozás ignorálván az egyetemnek kath. vallásfelekezeti jellemét, azt kivette a „bevett vallásfelekezetek iskolái“-nak sorából, melyekről a XX. t. c. 4. §-a intézkedik. Az egyetemről önálló törvénycikk, a XIX-dik rendelkezik, melynek 1. §-a által „a z egyetem egyenesen a közoktatási minister alá rendeltetik;“ a 2. §. által pedig az egyetem *jövő* szervezetére nézve az oktatás és tanulás szabadságának elve tűzetik ki vezérfonalul, és a 3. §-ban ezen elv keresztülvitele ministerre bízatik.

Ezen törvény az egyetemet megfosztja kath. vallásfelekezeti jellegétől, azt egyenesen országos-, vagyis állami intézetnek declarálja.

Hihetőleg ezen törvénycikkre támaszkodott a helvéthit vallású felekezet egy legújabbban tartott pesti értekezlete is, midőn — megállapodásainak VII-ik pontjában — azon óhajtását fejezte ki, hogy „az egyeteme k(?) ősz művészeti, vagy más országos intézeteknél, a hittani székeket kivéve, hit felekezetrei tekintet nélkül töltendők be minden tanszékek.“

Ha az értekezlet az „egyetemek“ alatt a pesti m. k. egyetemet — s nem az állam által netán jövőben alapítandó egyetemeket — érti, úgy ezen óhajtás tévedésen alapszik. A pesti egyetem ugyanis nem helyezhető egy sorba az ösművészeti intézettel — melyet az állam alapított s állami költségen tart fenn —; nem is nevezhető tulajdonkép „országos intézetnek. Az — mint fejtegetéseinkből kitűnik — a kath. vallásfelekezethez tartozó tanintézet.

Fel kell tennünk, hogy az értekezlet erről nem birt világos tudomással. Mert különben sajátsterü világitásba helyezné igazságérzetét azon körülmény, hogy míg — megállapodásai V-dik pontjában — előre óvást tesz az állam beavatkozása és befolyása ellen még azon prot tanintézetekre nézve is, melyeknek szükségei — az 1848-ik évi XX. t. c. 3. §-a értelmében — a „közálladalmi pénztárból az országgyűlés által időről időre megszavazandó és évenkint kiszolgáltatandó pénzbeli összeg“-bői fognak fedeztetni: ezen állami beavatkozást és befolyást provocalja a kath. vallásfelekezet egyik tanintézetére, s pedig olyanra, mely a közálladalmi pénztár segélyezésére nincs utasítva; és oly módon, mely ama intézetet kath. vallásfelekezeti jellemétől teljesen megfosztaná.

Az 1848. XX. t. c. 2. §-ában kimondott s az

értekezlet által — I. és IX. pontjában — elfogadott „tökéletes egyenlőség és viszonyosságára hivatkozva, a katolikusok ugyanazon joggal kívánhatnák, hogy a helvét hitvallású főiskolákban „a hittani székeket kivéve, hitfelekezetei tekintet nélkül töltenők be minden tanszékek.“

A „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ csak kétféle magyarázatot enged. Ezen elv következményeként jövőben vagy mind a kath., mind a protéstans tanintézetek elvesztik felekezeti jellemüket; vagy mind a kath. mind a prot. tanintézetek megtartják azt. Első esetben mind a kath., mind a prot. intézetek tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre fognak betöltetni. Utóbbi esetben a kath. intézeteknek a kath. vallásfelekezet, a prot. intézeteknek a prot. vallásfelekezetek által kell kormányoztatok, s a tanszékeknek tekintettel a vallásfelekezetre kell betöltetni. Harmadik eset nem gondolható.

Már ha „a tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ ném követeli, hogy a debreczeni és sárospataki collegiumok megfosztassanak prot.felekezeti jellegüktől, s tanszékeik tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltenek be: mily joggal lehet a „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ nevében követelni, hogy a pesti egyetem katolikus jellegétől megfosztassék és tanszékei tekintet nélkül a vallásfelekezetre töltenek be?

Ugyanis azon alapok, melyek oly iskolák fen-
tartására rendeltettek „i n q u i b u s i u v e n -
t u a sub Praeceptore non gae-
retico aut suspesto, sed catho-
lico ad profectum Religionis
Christiana erudiatur;“ épp oly
kevésbé fordíthatók nem kath. tanárok fizetésére:
valamint nem lehet a Berlinben vagy Jenában
tanuló prot. ifjak javára alapított ösztöndíjakat
kath. ifjaknak adományozni, kik Rómában tanul-
ják a hittudományokat.

Az »egyenlőség és viszony-
ság“ nem azonos fogalom a „val-
lásfelekezeti communismus“-sal.

Amaz a jogok egyenlő biztosítását s viszony-
tiszteletét célozza, ez minden jog alapjait aláássa.

VI.

Miután a m. kir. egyetem k a t h. jelle-
ménekjogalapját és történelmi
folytonosságát kellően megvilágítot-
tük; felesleges feltenni és megvitatni azon kér-
dést: váljon a jogi, orvosi és bölcsészeti karok-
ban előadott tudományok vonatkozásban állanak
e a vallással? váljon nem-e hátrányos a tudo-
mány szabad fejlődésére és üdvös hatására nézve,
ha annak a vallás hitágazatai korlátokat szab-
nak? és váljon nem helytelen eljárás-e valamely

nem hittani tanszék elnyeréséhez feltételül bizonyos vallásfelekezethez való tartozást csatolni?

A protestáns vallásfelekezetek mint ezen kérdésekre nézve elvben és gyakorlatban teljesen találkoznak a kath. felfogással. A protestánsok sem akarják száműzni a vallást az iskolából és tiszteletreméltó szilárdsággal védik iskoláik vallásfelekezeti jellemét. Azt sem állítják, hogy az egyetemek más szempontok alá tartoznak. A hallei, königsbergi, greifswaldi és erlangeni egyetemek tisztán protestáns jelleműek. S ha a felekezeti jellem nem akadály a tudományos művelődésnek Oxfordban és Cambridgeben, nem látjuk át miért nem lehetne vallást és tudományosságot megegyeztetni Romában, vagy Pesten?

Más kérdés az: váljon nem volna-e kívánatos, hogy hazánkban új egyetem alapítást a s s é k, mely a paritás alapján, vagy tekintet nélkül a vallásfelekezetekre szíveztetnék? s váljon nem-e jogos a magyar korona területén lakó majdnem 3 millió protestánsnak, azon már a múlt században kifejezett óhajtása, hogy hazánkban protestáns egyetem alapítassék?

Annyi bizonyos, hogy kulturai emelkedé-

étink több egyetem felállítását teszi szükségessé. S az nem maradhat soká, hogy a magyar korona-területének 15 millió lakosa csak 1 egyetemmel bírjon, míg a német-szláv ausztriai tartományok 19 millió lakosa 6 egyetemmel rendelkezik.

De ezen körülmények nem változtathatják, nem is módosíthatják a m. k. egyetem kath. jellemét. Mert ha Belgiumban az állam által alapított brüsseli országos egyetem mellett a katolikusok szükségnek látták saját pénzáldozataikon Löwenben kath. egyetemet létesíteni; ha a protestáns angol kormány kész Irland katolikusainak annyi országos főiskola mellett állami közkölt-ségen kath. egyetemet fölállítani: mikép lehet kívánni és várni Magyarországot katolikusaitól, hogy megengedjék, miszerint a kath. alapítványokból létesített pesti kath. egyetem vallásfelekezeti jellegétől megfosztatván országos intézetté váljék?

Ha a magyar kormány és törvényhozás úgy találják, vagy fogják találni, hogy a pesti kath. egyetem. kath. vallásfelekezeti jellemének föntartása mellett, nem felelhet meg a modern állam minden igényeinek: hála Istennek nem áll azon dilemmával szemben, hogy ezen igényeket vagy mellözze, vagy azokat a kath. vallásfelekezete jogainak, a birtok és alapítvány szentségének

lábbal tapodásával érvényesítse. Ám hatalmában és szabadságában áll országos költségen, új országos egyetemet alapítania.

És valamint a kis Belgiumban nem csak szépen megáll egymás mellett az országos s a kath. egyetem, hanem e két intézet a tudományos haladás pályáján nemes versenyben egymást megelőzni iparkodik; hazánkban sem kellene veszélyektől tartanunk, melyeket a belgák kikerülni tudtak, s hazánkban is rcmélneni lehetne azon előnyöket, melyeket a belgáknak kivívni sikerült.

Addig pedig, míg a magyar kormány és törvényhozás azon helyzetbe jövend, hogy a közművelődés minden érdekeit s a protestáns felekezetek méltányos óhajtásait tekintetbe veheti: a pesti m. k. egyetem, miként képes volt eddig, lígy képes lesz ezentúl is kath. jellemének megőrzése mellett, egyúttal a haladó tudomány minden követelményeit teljesíteni és a protestáns felekezetek ifjait a tudományos kiképzés minden előnyeiben részesíteni.

És ezért a katolikusoksohasem engedhetik meg, hogy ezen intézmény, melyet a catholicismus nevelt nagygyá, szülőjétől elidegeníttessék.

Nem engedhetik meg soha, hogy azon erőd, melyet a kath. egyház a maga védelmére emelt, ezentúl az ellenséges ostromoknak szolgáljon támpontul.

Magyarország katolikusai teljes bizalom mai viseltetvén a magyar kormány és törvényhozás bölcsesége és igazságossága iránt, fölajánlva hiszik magukat megvédeni, hogy a vallásfelekezetek autonomiájáról alkotandó törvénycikk a m. kir. egyetemet a kath. vallásfelekezet tanintézetei között nyíltan megnevezvén, az 1848-ik évi XIX-ik törvénycikket hatályon kívül helyezni fogja.